

УДК 330.342:1(477)

DOI:10.5281/zenodo.11874546

Б.М. Шевчик, д-р. екон. наук, проф. (ЛТЕУ, Львів)

АКСІОЛОГІЧНА ФУТУРОСИНЕРГЕТИКА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИМІРІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА І ДОБРОБУТУ

Геній Заходу проявився у творенні матеріальної цивілізації утилітарно-гедоністичного комфорту, де ринкова економіка є іншою назвою суспільства. Те, що звично визначають як інтелектуальний капітал, є антропогенним ресурсом вдосконалення середовища природи як розширеного горизонту задоволення потреб. Економічна система майбутнього, яка постане результатом розвитку інформаційних технологій, визначається нами як нооекономіка.

Якщо матеріальна економіка та її інформаційна складова (інфо-нано-нейро-біо-когні-цифрові технології та штучний інтелект) є наукою і практикою дослідження і вдосконалення умов існування людини у світі, то нооекономіка є вченням і діяльністю становища людини (безпосередньо самої людини, глибин її душі і станів її свідомості, а не зовнішніх природних обставин її існування у світі). Становлення Заходу як матеріальної цивілізації та ринкової економіки, безпосередньо пов'язано із домінуванням циклу чуттєвої культури, для якої ментальність (а отже, потреби) спрямовані назовні; екзистенцією турботи стає зовнішній світ, який штучно змінюється через техніку. Становлення нооекономіки пов'язано із домінуючим становищем циклу ідеаційної культури. Які економічні фактори сучасного світу спричиняють флуктуацію соціокультурної динаміки заміщення циклу чуттєвого типу культури і ментальності ідеаційним, що передбачає розвиток нооекономіки та, в підсумку, – ноуменальної цивілізації?

Високий рівень матеріального добробуту західних суспільств зумовили: ринковий обмін, як децентралізований міновий континуум зворотно-транзитивних еквівалентностей, та індустріальне виробництво як науково-винахідницький спосіб інтенсифікації енерговидобутку. Економічний розвиток – це видирання вгору Великим Енергетичним Ланцюгом на основі дифузії інноваційних технологій та творчих деструкцій. Застосування машин спресовує час та розширює простір: кожна нова машина покликана скоротити тривалість робочого часу, розширивши географію ринку. До якої межі можна скорочувати робочий час? – До тієї межі, яка ще фіксується чуттєвими рецепторами людини як матеріальна дійсність, бо час – це форма руху матерії і такою межею є миттєвість, доля секунди. Оскільки вартість товару, за

рікардіанською формулою, прямо пропорційна протяжності трудового акту, що фіксується в часі і через це виражається грошовою сумою, то постає питання: як об'єктивно виражати вартість товару, виробленого протягом миті, де миттєвість – це абсолютна часова дискретність матеріальної дійсності, котра не виражається жодним кількісним детермінізмом? Як рахувати те, що не може бути об'єктивно виражене числом? І як оплатити вартість праці у долі секунди? Оскільки через скасування протяжності робочого часу витрати не були конвертовані у вартість результату затратно-енергетичним чином, постає питання ціни ринкової пропозиції, адже скасування часу анулює субстанційний вимір вартості – працю як процес, що послідовно фіксується кількісними показниками? А без ціни пропозиції немає ринку як соціального інституту. Ідея суспільства як ринку (чим власне і є суспільство) виявляється фікцією. Чи таке можливо? У діапазоні миттєвості товари виробляються із нульовими граничними витратами, по-суті – на безвитратній основі, де норма амортизації дорівнює нулю. Такий гіпотетичний (але не фантастичний) спосіб виробництва змінює природу предмета економіки: це вже не діяльність людей в умовах світу як дефіциту, з якого виростає вартість і ринок. Це світ тотального надлишку, де пропозиція завжди перевищує попит. Як можна оплачувати надлишок? Чи існують у природі блага, недетерміновані матеріально? – Так, це інформація – необмежений продукт інтелектуального споживання. Щоб наділити цей продукт рідкісністю, а отже цінністю із зобов'язанням оплати, треба його обмежити штучно, спеціально, що суперечить цінності людської свободи вільного доступу до інформації. Якщо економічні суперечності минулих епох стосувалися праці і ренти, праці і капіталу, то у майбутньому це може бути суперечність між інтелектуальною рентою та екзистенційною свободою.

Нульові граничні витрати та недетерміноване часом інтелектуальне виробництво (оскільки думка уприсутнюється у свідомості миттєво) роблять досяжною безконечність як патерн людських відносин, адже споживачами одного сказаного слова може стати незліченна слухачка аудиторія. Тут фактором дефіциту виступає не час, не простір і не енергія. Тут має місце лише когнітивний детермінізм свідомості – особисте неучтво людини, яка не розуміє зміст слова, не уявляє образний модус запропонованого тексту, його семантичний сенс. Це детермінізм духовний – плебейство, тварність. Суперечність між інтелектуальною рентою та екзистенційною свободою відрізнятиметься від попередніх тим, що вона не буде формою виробничих відносин.

Мова йде не про дохід від інженерно-технологічного проекту інтенсифікації енерговидобутку, а про гуманітарний проект розвитку свідомості, саморефлексії, пізнання себе. Проте, з іншого боку, пропозиція послуги має бути монетизована як дохід. Але як визначати його величину, коли немає ні просторових, ні часових, ні енергетичних кількісних показників його підрахунку? А оскільки ринок є місцем руху еквівалентних транзитивностей монетизованих вартостей, то як визначити пропорційність екзистенційної значущості онтологічної новизни інтелігібельних текстів художньо-образної творчості, якими люди обмінюються як засобами життя? Оскільки через натхнення образно опредметнюється когнітивна істина, то постає питання: чи може мати істина ринкову ціну, якщо вона приходить як дар чистої благодаті, людиною особисто не заслуженою, тобто безвитратно? Що пропонує автор як істину: властивість пізнаної речі-у-собі (тоді можна умовно говорити про когнітивні затрати та емпіричні зусилля гіпотетичної монетизації), чи архетипову континуальність власної душі, її іманентну таємницю, аксіологічно розгорнутий сенс волі до ідеального-у-собі? Якою грошовою сумою виражати цю континуальність? Яким числом зафіксувати безконечність? В межах ринкової парадигми обміну це неможливо. Залишається обмін символічний. Цей тип обміну характеризується принциповою нееквівалентністю обмінюваного: величина вартості дарунку-у-відповідь завжди менша, ніж пропозиція надлишку блага. Тому символічний обмін є формою комунікації у системі культури провини, а не культури сорому, де еквівалентність мінових трансакцій є модусом гідності. І це логічно, бо істиною не торгують, монетизованому обміну підлягають лише фахові компетентності, продавцем яких є софіст, а не когнітарій.

Пізнаючи природу, людина здійснює владу над нею, щоб властивості речовини стали матеріалом ідеального як дійсного. Миттєвість як тотальність – квінтесенція цієї влади. Істина – це тотальна пропозиція Буття, озвучена у Слові. Поступальність мислення, поетапність думки – неунікна, детермінізм часу, що провадить до Кінця – нездоланий. Тотальність Буття можлива лише одним-єдиним чином: у миттєвості озвученої Словом Істини, спожитої свідомістю кожного, здатного збagnути нове, відтворивши як ідеальне – скарб душі, світло внутрішньої безконечності. Тоді безконечність внутрішня – пережита, – поєднується із безконечністю зовнішньою – усвідомленою, – і вселенськість буття стає подією світу. Той, хто словом творить такі світи, набуває статусу автентичної особистості, позбавленої турботи виживання, – когнітарієм. Діяльність когнітаріїв – це нооекономіка.